

ศึกษาความเป็นเอกลักษณ์ในการสื่อสารเทศนาธรรมของพระราชธรรมวาที (ชัยวัฒน์ ธรรมวาทมนโน)
A Study of the Dhamma Preaching Identity of Phrarachdhamvatee
(Chaiwat Dhammawattano)

พระครูปลัดธีรวัช ญาณสิทธิวาที (ตาเป็ง)¹

Phrakhu Palad Teenawat Ñanasittivatee (Tarpang)

พระมหาวิเศษ ปณณวาชีโร²

Phramaha Wiset Pannavajiro

พระครูวิทิศานาทร (เกษม อุปสนโต)²

Phrakhuvitisasanatorn (Kasem Upasanto)

Corresponding Author E-mail: teenawat2003@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษารูปแบบการเทศนาธรรมของพระราชธรรมวาที (ชัยวัฒน์ ธรรมวาทมนโน) และ 2) เพื่อวิเคราะห์เอกลักษณ์ในการสื่อสารเทศนาธรรมของพระราชธรรมวาที (ชัยวัฒน์ ธรรมวาทมนโน) เป็นการวิจัยเชิงเอกสาร โดยใช้การศึกษาและวิเคราะห์เอกสารชั้นปฐมภูมิและชั้นทุติยภูมิ

ผลการศึกษาพบว่า เอกลักษณ์ของพระราชธรรมวาที (ชัยวัฒน์ ธรรมวาทมนโน) คือ “พระนักเทศน์” “นักเทศน์ลีลาสาธิตาป้อนเหยื่อ” และ “สาธิตาลินธรรม” เป็นต้นแบบและสื่อบุคคลที่มีความชำนาญในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาได้ประยุกต์เนื้อหาสาระที่เข้าใจยากและไม่เป็นที่น่าสนใจทำให้มีเนื้อหาสาระที่เข้าใจง่ายเป็นที่น่าสนใจ ในฐานะผู้ส่งสารจึงถือเป็นองค์ประกอบที่มีความสัมพันธ์ต่อการทำให้สารไปถึงผู้รับสาร เพื่อประยุกต์หลักธรรมะให้เข้ากับชีวิตประจำวัน สารที่มีผลต่อความสำเร็จประกอบด้วยส่วนสำคัญ 3 ส่วน คือรหัสสาร เนื้อหาของสาร และการจัดเรียงลำดับสารในการสื่อสารเพื่อเผยแผ่พุทธธรรม ผู้รับสารส่วนมากจะเป็นประชาชนโดยทั่วไป การนำเสนอเนื้อหาในการพูดและการเขียนมีปริมาณที่ใกล้เคียงกัน นำเสนอเนื้อหาสาระด้วยภาษาที่เข้าใจง่าย สละสลวย สุภาพอ่อนโยน มีน้ำเสียงที่ชวนฟัง ความชำนาญด้านการใช้สื่อต่าง ๆ เพื่อการเผยแผ่พุทธธรรมในแต่ละครั้งประกอบไปด้วยคุณสมบัติลักษณะขององค์ประกอบของการสื่อสาร 4 ประการอย่างครบถ้วน และโน้มน้าวใจให้พุทธศาสนิกชนเกิดความเลื่อมใสศรัทธาในการเผยแผ่หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา การเทศนาในรูปแบบการเผยแผ่ธรรมะมีส่วนร่วมจากการเรียนรู้ ประกอบด้วยคุณลักษณะของการสื่อสาร 4 ประการ คือ 1) ผู้ส่งสาร 2) เนื้อหาสาร 3) สื่อ และ 4) ผู้รับสาร

คำสำคัญ: พระราชธรรมวาที, การสื่อสารเทศนาธรรม, รูปแบบ, เอกลักษณ์

Abstract

The objectives of this research were: 1) Research Phrarachdhamvatee's (Chaiwat Dhammawattano) Dhamma preaching style, and 2) Analyze the Identity of his Dhamma preaching style. This was a document research study that involved researching and analyzing both primary and secondary sources.

The conclusion was reached that: "Phra Nak Tesana (Preacher), Nak Tesana Leela Salika Pon Yue (A creative Phreacher looks like a Salika bird preys)" and "Salika Lin-Dham (Dhamma Preacher)" was his style name. He was a model and personal media expert in Dhamma propagation. He exploited difficult-to-understand and uninteresting material to make it more understandable and entertaining. As

¹ หลักสูตรศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพุทธศาสนาและปรัชญา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา

² มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา

a messenger as a result, it's considered a part of the process of getting the item to its intended receiver. To live forth the Dharma's teachings on a daily basis, the three important components of substances that determine success are the substance code, the substance content, and the content Arrangement of messages in communication for propagating the Buddha Dharma. The majority of the grantees are members of the general public. The content of both spoken and written text is nearly identical. Present information in an easy-to-understand manner that is also stylish, kind, and has a pleasant tone. It comprises of four main communication components and persuading Buddhists to believe in the importance of disseminating Buddhism's teachings. Expertise in a range of mediums is required at all times in order to convey the Buddha Dharma. In the Dharma propagation paradigm, which includes four aspects: messenger, information, media, and audience, learning is employed to engage in preaching.

Keywords: Phrarachdhamvatee, Dhamma preaching communication, Style, Identity

บทนำ

การสื่อสารเทศนาธรรมทางพระพุทธศาสนา มีการเผยแผ่พุทธธรรม การเทศนาสั่งสอน และการให้คำปรึกษาในการดำเนินชีวิตที่ถูกต้องตามหลักธรรมในพระพุทธศาสนาของพระสงฆ์ไทยเป็นต้น เป็นกิจที่สงฆ์ควรทำ ซึ่งงานเผยแผ่พุทธธรรมนั้นเป็นกิจอย่างหนึ่งที่พระสงฆ์ทุกรูปพึงกระทำ แต่ปรากฏว่าส่วนใหญ่แล้วทำไม่ได้ไม่เท่าที่ควร หากสถานการณ์ยังคงดำเนินไปเรื่อยๆ เช่นนี้ สักวันหนึ่งพระพุทธศาสนาอาจจะเสื่อมสิ้นไปจากประเทศไทยได้ ปัญหาในการสื่อสารเทศนาธรรม มีประเด็นที่สำคัญ 4 ประเด็น คือ 1) ปัญหาการสื่อสารเทศนาธรรมทางพระพุทธศาสนาที่ยังไม่มีประสิทธิภาพพอ เนื่องจากพระภิกษุสามเณร หรือผู้นำทางศาสนา ยังขาดความรู้และทักษะที่เพียงพอในการสื่อสารเทศนาธรรมทางพระพุทธศาสนา ขาดสื่อการสอนที่น่าสนใจ ภาษาที่ใช้ไม่เป็นที่เข้าใจสำหรับประชาชน อีกทั้งยังขาดแคลนพระภิกษุสามเณรผู้ทรงคุณวุฒิ ทั้งทางด้านปริมาณและคุณภาพ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ในเขตชนบท 2) ปัญหาการขาดแคลนพระสงฆ์และสถาบันพระสงฆ์ในฐานะผู้เผยแผ่ธรรม เช่น การขาดแคลนพระสงฆ์ที่มีความสามารถในการเผยแผ่ธรรมอย่างแท้จริง โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเขตชนบท 3) ปัญหาและอุปสรรคด้านวิธีการ หรือกลวิธีการเผยแผ่ธรรม เช่น ไม่มีการกำหนดหัวข้อธรรมะที่เหมาะสมกับผู้ฟัง หรือไม่มีการศึกษาหัวข้อธรรมอย่างถ่องแท้ก่อนนำไปเผยแผ่ นอกจากนี้ พระสงฆ์ไม่ได้มีการฝึก การผลิต และการใช้สื่อดิจิทัลมาก่อน รวมทั้งสื่อต่าง ๆ ส่วนใหญ่ จึงมุ่งใช้สื่อบุคคลเป็นหลัก ทำให้การเผยแผ่ธรรมะกระทำได้ในเขตจำกัด และ 4) ปัญหาด้านการปฏิบัติของพระภิกษุ สามเณร โดยพระภิกษุและสามเณรจำนวนมากน้อยมุ่งเน้นการพัฒนาทางด้านวัตถุมากเกินไป มีการเรียไรทำบุญสร้างวัดถุกมากเกินไป ทำให้การใช้ทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัดไม่เกิดประโยชน์ต่อการเผยแผ่พุทธธรรม ซึ่งเป็นเรื่องที่สำคัญต่อการพัฒนาจิตใจ ทำให้บทบาทของวัดและพระสงฆ์ในด้านการพัฒนาจิตใจลดน้อยลงมาก (คณะกรรมการจัดทำแผนพัฒนาจิต สภาสังฆมณฑลแห่งประเทศไทย, 2528, น. 65 – 66)

ปัจจุบันประเทศไทยมีองค์กรเผยแผ่พระพุทธศาสนาที่สำคัญๆ เกิดขึ้นหลายแห่ง และองค์กรที่น่าจับตาและน่าสนใจในการศึกษาคือ องค์กรการเผยแผ่ของวัดประยุรวงศาวาสวรวิหาร ซึ่งเป็นกำลังสำคัญและเป็นแหล่งผลิตนักเทศน์ที่มีความรู้และความสามารถในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของเมืองไทย มีพระราชธรรมวาที (ชัยวัฒน์ ธรรมวาทิน) เป็นกำลังสำคัญ ที่กล่าวได้ว่าเป็นสื่อบุคคลด้านการสื่อสารเทศนาธรรมที่มีความโดดเด่นอย่างยิ่งของสถาบันนี้ จนได้รับยกย่องว่าเป็นองค์กรที่มีชื่อเสียงในด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา หรือเป็นวัดนักเทศน์ นั่นเอง โดยท่านมีประวัติและผลงานการเผยแผ่ด้านการเทศนาธรรมมากมาย มีรูปแบบและเอกลักษณ์ในการสื่อสารเทศนาธรรมในแบบต่างๆ ที่เหมาะสมกับยุคสมัย รวมถึงเคล็ดลับการนำเสนอเนื้อหาสาระพุทธธรรมต่อพุทธบริษัทตามสถานที่ต่างๆ ให้เกิดความน่าสนใจ มีรูปแบบและเอกลักษณ์ในการสื่อสารหลากหลายมิติ

ผู้วิจัยจึงมีความสนใจศึกษาเรื่อง ศึกษาความเป็นเอกลักษณ์ในการสื่อสารเทศนาธรรมของพระราชธรรมวาที (ชัยวัฒน์ ธรรมวาทิน) เพื่อเป็นแนวทางในการสื่อสารเทศนาธรรม และได้เทคนิควิธีการโน้มน้าวใจแก่พุทธบริษัทให้ประพฤติปฏิบัติตามหลักพุทธธรรมได้ถูกต้อง เพื่อประโยชน์ในปัจจุบันเพื่อประโยชน์ในเบื้องหน้าต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษารูปแบบการเทศนาธรรมของพระราชธรรมวาที (ชัยวัฒน์ ธรรมวฑฒโน)
2. เพื่อวิเคราะห์เอกลักษณ์ในการสื่อสารเทศนาธรรมของพระราชธรรมวาที (ชัยวัฒน์ ธรรมวฑฒโน)

วิธีดำเนินการวิจัย

ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยทำการศึกษา “ศึกษาความเป็นเอกลักษณ์ในการสื่อสารเทศนาธรรมของพระราชธรรมวาที (ชัยวัฒน์ ธรรมวฑฒโน)” เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ใช้การวิจัยเอกสาร (Documentary Research) ตลอดจนการบูรณาการวิจัยเชิงคุณภาพ ด้วยการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วมจากกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ และทำการศึกษาค้นคว้าข้อมูลเอกสารต่างๆ ทั้งในรูปสิ่งพิมพ์ เสียงบันทึก ในการเก็บข้อมูล ซึ่งจะมีลำดับขั้นตอน ดังต่อไปนี้

1. การศึกษาและรวบรวมข้อมูล การวิจัยเอกสาร (Documentary Research) จะดำเนินการศึกษาข้อมูลชั้นปฐมภูมิ (Primary Source) จากพระไตรปิฎกทั้งภาษาบาลีและภาษาไทย ศึกษาข้อมูลชั้นทุติยภูมิ (Secondary Source) จากอรรถกถา ฎีกา อรรถกถา ปกรณ์วิเสส และตำราอื่นๆ ทั้งที่เป็นภาษาไทยและภาษาอังกฤษ เป็นต้น และศึกษาข้อมูลจากเอกสาร หนังสือ บทความ ฯลฯ เพื่อศึกษาเชิงวิเคราะห์และสังเคราะห์จากข้อมูลเกี่ยวกับ สังฆปฏิวัติ เอกลักษณ์ การสื่อสารเทศนาธรรมของพระราชธรรมวาที (ชัยวัฒน์ ธรรมวฑฒโน) และในเชิงของเนื้อหาเกี่ยวกับรูปแบบและวิธีการเทศนา รวมถึงรูปแบบและวิธีการในการสร้างสาร เป็นต้น

1.1 รวบรวมเอกสาร และทำการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากเอกสาร หนังสือ และสิ่งพิมพ์ต่างๆ นำมาวิเคราะห์และสังเคราะห์ ในแต่ละประเด็นตามวัตถุประสงค์ของการศึกษาวิจัยครั้งนี้

1.2 รวบรวมเอกสาร และทำการสังเคราะห์ข้อมูล เนื้อหา ตลอดจนนำมาสังเคราะห์ “ศึกษาความเป็นเอกลักษณ์ในการสื่อสารเทศนาธรรมของพระราชธรรมวาที (ชัยวัฒน์ ธรรมวฑฒโน)” ตามวัตถุประสงค์ของการศึกษาวิจัยครั้งนี้

1.3 รวบรวมข้อมูลที่ได้จากการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม (Non-participation Observation) จากกลุ่มตัวแทนที่ถือเป็นผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (key Informants) ในการศึกษาโดยมีเงื่อนไขในการเลือกกลุ่มตัวแทนเพื่อใช้ในการสังเกต ดังนี้ 1) พระราชธรรมวาที (ชัยวัฒน์ ธรรมวฑฒโน) ในฐานะพระนักเทศน์ที่เป็นสื่อบุคคลหลัก และ 2) กลุ่มพระสงฆ์ ที่เข้ารับการอบรมตามโครงการฝึกอบรมหลักสูตรวิชาการเทศนา จากองค์การเผยแผ่วัดประยุรวงศาวาสวรวิหาร

1.4 นำแบบสังเกตที่ผ่านการตรวจสอบความเชื่อมั่น และมีความสมบูรณ์ไปใช้เก็บข้อมูลจริงจากแบบสังเกตต่อไป

1.5 นำข้อมูลที่ได้ทั้งหมดมารวบรวม และทำการวิเคราะห์ สังเคราะห์ ประมวลผลให้เป็นหมวดหมู่ตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย

1.6 สรุปผลการศึกษาและเสนอแนะ รวบรวมข้อมูลจัดพิมพ์ข้อมูล จากเอกสารที่ทำการศึกษาเกี่ยวกับ สังฆปฏิวัติ เอกลักษณ์การสื่อสารเทศนาธรรมของพระราชธรรมวาที (ชัยวัฒน์ ธรรมวฑฒโน) และในเชิงเนื้อหาเกี่ยวกับรูปแบบและวิธีการเทศนา รวมถึงรูปแบบ และวิธีการในการสร้างสาร เพื่อทำการวิเคราะห์และสังเคราะห์ “ศึกษาความเป็นเอกลักษณ์ในการสื่อสารเทศนาธรรมของพระราชธรรมวาที (ชัยวัฒน์ ธรรมวฑฒโน)” เป็นต้น

2. การวิเคราะห์ข้อมูล

ในการวิจัยครั้งนี้ วิเคราะห์ข้อมูลด้วยวิธีการพรรณนาข้อมูล และวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสังเกต จาก 1) พระราชธรรมวาที (ชัยวัฒน์ ธรรมวฑฒโน) ในฐานะพระนักเทศน์ที่เป็นสื่อบุคคลหลัก และ 2) กลุ่มพระสงฆ์ ที่เข้ารับการอบรมตามโครงการฝึกอบรมหลักสูตรวิชาการเทศนา จากองค์การเผยแผ่วัดประยุรวงศาวาสวรวิหาร และนำเสนอข้อมูลในรูปแบบของการแสดงข้อมูลประกอบการพรรณนา ตลอดจนใช้การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) ประกอบในงานวิจัยครั้งนี้

สรุปผลการวิจัย

1. ผลการศึกษารูปแบบการเทศนาธรรมของพระราชธรรมวาที (ชัยวัฒน์ ธรรมวฑฒโน)

จากการศึกษารูปแบบการเทศนาธรรมของพระราชธรรมวาที (ชัยวัฒน์ ธรรมวฑฒโน) พบว่า พระราชธรรมวาที (ชัยวัฒน์ ธรรมวฑฒโน) มีรูปแบบการเทศนาธรรมคือ มีลีลาการเทศน์ที่เป็นปัจจุบันทันสมัย

ทำการบรรยายถึงภาวะขององค์กรธรรมตั้งต้นที่นำมาใช้บรรยายให้แก่กัลยาณมิตรอย่างชัดเจน โดยใช้คำที่ง่าย ๆ ไม่ซับซ้อน ให้ความสำคัญกับการเตรียมความพร้อมก่อนเดินทางไปแสดงธรรมหรือบรรยายธรรมใช้รูปแบบเทศนาธรรม 5 รูปแบบ คือ ปาฐกถา บรรยาย แสดงพระธรรมเทศนา เทศน์มหาชาติ และปุจฉา-วิสัชนา โดยเลือกใช้รูปแบบใดรูปแบบหนึ่งที่เหมาะสมกับงานนั้น ๆ มีความชำนาญในการเผยแผ่หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา โดยประยุกต์เนื้อหาสาระที่เข้าใจยาก และไม่เป็นที่น่าสนใจ ทำให้มีเนื้อหาสาระที่เข้าใจง่ายและเป็นที่น่าสนใจ มีความชำนาญในการเผยแผ่หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ทั้งที่เป็นสื่อบุคคล และสื่อสารมวลชนอย่างดียิ่ง และมีบทบาทต่อกระบวนการสื่อสารในฐานะต่าง ๆ คือ ผู้ส่งสาร (Sender) สาร (Message) สื่อ หรือช่องทาง (Media or Channel) ผู้รับสาร (Receiver) ใช้การสื่อสารผ่านสื่อสารมวลชนหลากหลายประเภท ผลงานทางวิชาการ เช่น หนังสือธรรมะ ฯลฯ ด้วยรูปแบบการนำเสนอในลักษณะเหมือนหนังสือธรรมะทั่วไป แต่แฝงด้วยข้อคิดในการดำเนินชีวิต ให้กำลังใจ สอดแทรกปรัชญาชีวิตต่าง ๆ ที่อ่านแล้วสนุก และเข้าใจง่าย เผยแผ่ธรรมะผ่านสื่อโทรทัศน์ ในรูปแบบใหม่ที่มีความคิดสร้างสรรค์ เผยแผ่ธรรมะผ่านสื่อวิทยุ เน้นความเป็นกันเองระหว่างผู้พูดกับผู้ฟังเผยแผ่ธรรมะผ่านสื่อใหม่หรือโซเชียลมีเดีย คือสื่อในโลกออนไลน์ หรืออินเทอร์เน็ต (Internet) เฟสบุ๊ก (Facebook) ไลน์ (Line) และทวิตเตอร์ (Twitter) ฯลฯ

2. ผลการวิเคราะห์เอกลักษณ์ในการสื่อสารเทศนาธรรมของพระราชธรรมวาที (ชัยวัฒน์ ธมฺมวฑฺฒโน)

จากการวิเคราะห์เอกลักษณ์ในการสื่อสารเทศนาธรรมของพระราชธรรมวาที (ชัยวัฒน์ ธมฺมวฑฺฒโน) พบว่า มีเอกลักษณ์ด้านต่างๆ ทั้งหมด 6 ด้าน ดังนี้

2.1 ด้านเอกลักษณ์เฉพาะ พบว่า ท่านมีความสามารถเฉพาะตัวที่โดดเด่น มีน้ำเสียงที่ไพเราะเสนาะและกังวานในการแสดงพระธรรมเทศนา การเทศน์มหาชาติ การเทศน์ปุจฉา-วิสัชนา การปาฐกถา และการบรรยาย และมีวิธีการนำเสนอเนื้อหาของสารที่เข้าใจง่าย สนุกสนาน ร่าเริง มีคติธรรมสอนใจ ใช้ภาษาทันสมัย อักษรชัดเจน ถ้อยคำสุภาพเรียบร้อย ภาษาที่นำมาใช้เป็นประจำคือ พุทธศาสนสุภาษิต สุภาษิตคำกลอน คำพังเพย คำคม คำคล้องจอง คำอุปมา การเล่นคำ เป็นต้น นอกจากนี้ยังเป็นพระนักเทศน์แนวประยุกต์ผสมผสานหลักธรรมที่มุ่งเหตุการณ์ปัจจุบัน ทันโลก สติการเทศน์แพรวพราว สามารถสะกดใจผู้ฟังด้วยน้ำเสียงนุ่มลึก ไพเราะเกาเกาใจ นอกจากนี้ ยังเก่งด้านการเทศน์มหาชาติ มักจะได้รับอาราธนาบินนิตไปบรรยายธรรม ปาฐกถาธรรม และเทศนาธรรมจากหน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชนต่าง ๆ ทั่วประเทศและต่างประเทศ สมัญญานามของท่าน คือ “นักเทศน์ลีลาสาธิตาป้อนเหยื่อ” และลีลา “สาธิตาลีนธรรม”

2.2 ด้านเอกลักษณ์ในการเทศนาธรรม พบว่า ท่านมีลีลาการเทศน์ที่เป็นปัจจุบันใช้คำที่ง่าย ๆ โดยยึดหลัก 3 ประการ คือ ปรีชา ปฏิบัติ และปฏิเวธ และยึด 5 รูปแบบในการเทศนาธรรม คือ ปาฐกถา บรรยาย แสดงพระธรรมเทศนา เทศน์มหาชาติ และปุจฉา-วิสัชนา มีเอกลักษณ์ที่มีลักษณะสำคัญครบ 3 ประการ คือ 1) เอกลักษณ์ด้านผลผลิตทางสังคม (Social Products) 2) เอกลักษณ์ด้านการให้ความหมายกับตนเอง (Self – Meaning) และ 3) เอกลักษณ์ในเชิงสัญลักษณ์ (Symbolic) และผลสะท้อนกลับ (Reflexive)

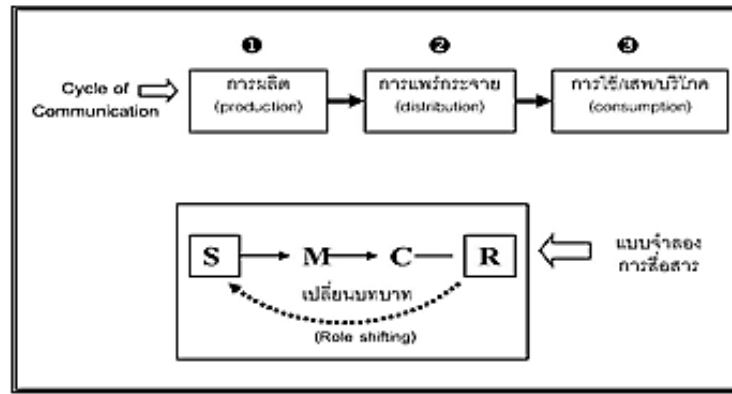
2.3 ด้านเอกลักษณ์ตามกระบวนการสื่อสาร พบว่า ท่านเป็นพระธรรมกถึกที่มีความชำนาญในการเผยแผ่ทั้งที่เป็นสื่อบุคคล และสื่อสารมวลชนอย่างดียิ่ง และมีบทบาทต่อกระบวนการสื่อสารในฐานะต่าง ๆ คือ ผู้ส่งสาร (Sender) สาร (Message) สื่อหรือช่องทาง (Media or Channel) ผู้รับสาร (Receiver)

2.4 ด้านเอกลักษณ์ตามกลวิธีและอุปมาในการเทศนาธรรม พบว่า ท่านมองเห็นช่องว่างในการสื่อสารระหว่างพระสงฆ์ผู้ทำหน้าที่เผยแผ่ธรรมและพุทธศาสนิกชนในปัจจุบัน ว่าสามารถผนวกเอาธรรมะที่ทรงคุณค่าและสื่อที่ทันสมัยเข้าไว้ด้วยกันได้อย่างลงตัว

2.5 ด้านเอกลักษณ์ลักษณะในการสื่อสารเพื่อการโน้มน้าวใจ พบว่า ท่านใช้กลยุทธ์ “การสื่อสารเพื่อโน้มน้าวใจ” เป็นกระบวนการสื่อสารเพื่อจูงใจ นำมาใช้ให้เกิดผลกระทบเชิงบวกด้านความคิด ทศนคติ ค่านิยม และการกระทำของพุทธศาสนิกชนผ่านทางกรให้ข้อมูลข่าวสารหรือหลักฐาน โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้พุทธศาสนิกชนตัดสินใจ เชื่อถือหรือเกิดความเลื่อมใสศรัทธา

2.6 ด้านการถอดบทเรียน พบว่า เอกลักษณ์ในการสื่อสารเทศนาธรรมของท่านอยู่ภายใต้หลักการของทฤษฎีวิวัฏจักรการสื่อสาร (Cycle of Communication) และแบบจำลอง 2 แบบของการสื่อสาร (Model of Communication) ดังนี้

แผนภูมิ วัฏจักรและแบบจำลองของการสื่อสาร

สรุปได้ว่า การถอดบทเรียน "ชุดคำถาม" จากการใช้สื่อเทศนาธรรมของท่านนั้น มีองค์ประกอบของชุดคำถามเกี่ยวกับการใช้สื่อ คือ 1. สื่อนี้ทำเพื่อใคร 2. ทำเพื่ออะไร (ระบุเป้าหมาย) 3. ใครทำ/ทำกับใคร (ผู้รับผิดชอบ) 4. ใช้อะไรทำ (เนื้อหาของสื่อ) 5. วิธีทำ (กระบวนการ/การดำเนินงาน) 6. สื่อที่ทำความหมายอะไร(ให้แน่ใจรูปแบบ/เนื้อหา) 7. มีวิธีการคิดผลอย่างไร 8. สื่อนี้ดีต่อผู้รับสารด้านไหน/อย่างไร ซึ่งท่านได้นำมาตรวจสอบความเข้าใจเรื่องหน้าที่สื่อต่อผู้รับสารที่ได้ติดตั้งไว้ และตั้งเป้าหมายไว้อย่างชัดเจนในสิ่งที่จะทำ

อภิปรายผลการวิจัย

1. ผลการศึกษาแบบการสื่อสารของพระราชธรรมวาที (ชัยวัฒน์ ธมฺมวฑฺฒโน) พบว่า ท่านมีลีลาการเทศน์ที่เป็นปัจจุบันทันสมัย ทำการบรรยายถึงภาวะขององค์ธรรมตั้งต้นที่นำมาใช้บรรยายให้แก่ภิกษุสงฆ์อย่างชัดเจน โดยใช้คำที่ง่าย ๆ ไม่ซับซ้อน ให้ความสำคัญกับการเตรียมความพร้อมก่อนเดินทางไปแสดงธรรมหรือบรรยายธรรมในรูปแบบเทศนาธรรม 5 รูปแบบ คือ ปาฐกถา บรรยาย แสดงพระธรรมเทศนา เทศน์มหาชาติ และปุจฉา-วิสัชนา โดยเลือกใช้รูปแบบใดรูปแบบหนึ่งที่เหมาะสมกับงานนั้น ๆ มีความชำนาญในการเผยแผ่หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา โดยประยุกต์เนื้อหาสาระที่เข้าใจง่ายและไม่เป็นที่น่าสนใจ ทำให้มีเนื้อหาสาระที่เข้าใจง่ายและเป็นที่น่าสนใจ มีความชำนาญในการเผยแผ่หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ทั้งที่เป็นสื่อบุคคล และสื่อสารมวลชนอย่างยิ่ง และมีบทบาทต่อกระบวนการสื่อสารในฐานะต่าง ๆ คือ ผู้ส่งสาร (Sender) สาร (Message) สื่อหรือช่องทาง (Media or Channel) ผู้รับสาร (Receiver) ใช้การสื่อสารผ่านสื่อสารมวลชนหลากหลายประเภท ผลงานทางวิชาการ เช่น หนังสือธรรมะ ฯลฯ ด้วยรูปแบบการนำเสนอในลักษณะเหมือนหนังสือธรรมะทั่วไป แต่แฝงด้วยข้อคิดในการดำเนินชีวิต ให้กำลังใจ สอดแทรกปรัชญาชีวิตต่าง ๆ ที่อ่านแล้วสนุกและเข้าใจง่าย เผยแผ่ธรรมะผ่านสื่อโทรทัศน์ ในรูปแบบใหม่ที่มีความคิดสร้างสรรค์เผยแผ่ธรรมะผ่านสื่อวิทยุ เน้นความเป็นกันเองระหว่างผู้พูดกับผู้ฟังเผยแผ่ธรรมะผ่านสื่อใหม่หรือโซเชียลมีเดีย คือสื่อในโลกออนไลน์ หรืออินเทอร์เน็ต (Internet) เฟสบุ๊ก (Facebook) ไลน์ (Line) และทวิตเตอร์ (Twitter) ฯลฯ สามารถนำมาอภิปรายผลได้ดังนี้

พระราชธรรมวาที (ชัยวัฒน์ ธมฺมวฑฺฒโน) นับว่าเป็นพระนักเผยแผ่ที่ดี สามารถสร้างบุคลิกภาพที่น่าเคารพเลื่อมใสแก่ผู้ฟังได้ โดยท่านใช้ลีลาการเทศน์ที่เป็นปัจจุบันใช้คำที่ง่าย ๆ ซึ่งผู้ฟังได้ฟังแล้วก็ค่อยตามความจริงที่เกิดขึ้นได้ให้คำอธิบายถึงคำสอนจากการนำมาเป็นต้นเรื่องในการเทศน์ต่าง ๆ ว่าเป็นเรื่องของธรรมดาคาที่เกิดขึ้น ได้เสนอแนะวิธีการที่จะอยู่กับความเป็นจริงของสิ่งต่าง ๆ เหล่านั้นได้อย่างน่าสนใจ และได้เตือนให้ตั้งอยู่ในคุณความดี ซึ่งก็เข้าหลักธรรม 3 ประการ คือ ปริยัติ การให้ความรู้ในเรื่องของธรรมะนั้น ๆ ปฏิบัติ การเสนอแนะวิธีปฏิบัติเมื่อความเป็นจริงของสิ่งนั้น ๆ มาเยือน และปฏิเวธ ผลของการยอมรับความเป็นจริงที่เกิดขึ้นจากสิ่งนั้น ๆ ว่าเป็นเรื่องปกติธรรมดา และสอนให้ตั้งอยู่ในคุณความดีตลอดไป

พระพุทธศาสนาถือว่าผู้เผยแผ่กับผู้ฟัง หรือผู้สอนกับผู้เรียนนั้น มีความสัมพันธ์กันในฐานะภิกษุสงฆ์ นักเผยแผ่พุทธธรรมที่ดี จึงมีลักษณะคุณสมบัติซึ่งเป็นองค์ของภิกษุสงฆ์ พระราชธรรมวาที (ชัยวัฒน์ ธมฺมวฑฺฒโน) ได้บรรยายถึงภาวะขององค์ธรรมตั้งต้นที่นำมาใช้บรรยายให้แก่ภิกษุสงฆ์อย่างชัดเจน ใช้คำที่ง่าย ๆ ยกตัวอย่างองค์ธรรมที่เป็นตัวอย่างในสังคม ซึ่งก็สามารถสอดแทรกเข้าในหลักธรรม 3 ประการ คือปริยัติ การให้ความรู้ในเรื่องของภาวะขององค์

ธรรมตั้งต้นที่นำมาใช้บรรยายให้แก่กัลยาณมิตร ปฏิบัติ ความรับผิดชอบต่อการปฏิบัติหน้าที่ตามองค์ธรรมตั้งต้นที่นำมาใช้บรรยายให้แก่กัลยาณมิตร และปฏิเวธ ผลของการมีภาวะครบพร้อมบริบูรณ์ตามองค์ธรรมตั้งต้นที่นำมาใช้บรรยายให้แก่กัลยาณมิตร ซึ่งนำไปปฏิบัติตามย่อมมีความก้าวหน้า การบรรยายย่อมสงเคราะห์เข้าในหลัก 3 ประการนี้ต่อกัลยาณมิตรเสมอ ๆ จึงทำให้การบรรยายประสบความสำเร็จอย่างมากอันเนื่องคุณประโยชน์ต่อกัลยาณมิตรทุก ๆ คราวไป

ส่วนเรื่องจุดมุ่งหมายในการสอนเป็นเรื่องที่จะนำไปสู่เป้าหมายที่กำหนดไว้ได้ โดยต้องมีเนื้อหา หรือเรื่องที่จะสอน มีตัวผู้เรียนหรือผู้ฟัง และวิธีการสอนครบถ้วนทุกอย่าง เช่น ทำการถวายพระธรรมเทศนาหน้าพระที่นั่งในงานพระราชพิธี จะต้องเตรียมตัวให้พร้อม เริ่มตั้งแต่การซักซ้อมในอิริยาบถต่าง ๆ ตั้งแต่การเข้าไปในพระที่นั่ง การนั่งบนอาสน์สงฆ์ การขึ้นธรรมาสน์เทศน์ การจับคัมภีร์ การตั้งพัดถวายศีล หรือถวายอดิเรก เป็นต้น ตลอดถึงการเตรียมบทพระธรรมเทศนา ที่จะต้องอ่านถวายหน้าพระที่นั่ง ซึ่งกิจเบื้องต้นเหล่านี้ พระราชาธรรมวาที ก็ทำได้อย่างบริบูรณ์เรียบร้อยดีงามเป็นที่พอพระราชหฤทัย ในบทพระธรรมเทศนามีเนื้อความที่เป็นไปตามลำดับของหลักการเทศน์ 3 ประการ คือ อุเทศ มีบทตั้ง นิเทศ การอธิบายความ และปฏินิเทศ สรุปความสำคัญ

การสอนคนแม้ในเรื่องเดียวกัน ก็ต้องมีรูปแบบในการสอนหลาย ๆ แบบ จึงจะประสบความสำเร็จตามต้องการ เพราะคนฟังมีหลายประเภท ต่างจิตต่างความคิด สนใจเรื่องที่ตนพอใจ จึงจำเป็นต้องนำเอาการสอนแบบต่าง ๆ มาสอนตามความเหมาะสม มี 5 รูปแบบ คือ ปาฐกถา บรรยาย แสดงพระธรรมเทศนา เทศน์มหาชาติ และปุจฉา-วิสัชนา ซึ่งใน 5 รูปแบบนี้ ยกเว้นการเทศน์มหาชาติ งานที่จัดขึ้นเพื่อการเผยแพร่ธรรมะ ท่านจะใช้รูปแบบใดรูปแบบหนึ่งให้เหมาะสมกับงาน เนื่องในงานมงคล เช่น งานขึ้นบ้านใหม่ งานแต่งงาน งานวันเกิด งานฉลองยศ และงานอวมงคล เช่น งานศพ งานทำบุญอุทิศ งานทำบุญอุทิศเจ้าอาวาส เป็นต้น ท่านจะเลือกสรรธรรมะให้เข้ากับงานนั้น ด้วยความระมัดระวัง สำหรับการเทศน์มหาชาติ ส่วนมากวัดต่าง ๆ จะใช้เทศน์ปีละครั้ง เป็นงานประจำปีของแต่ละวัด นอกจากจะใช้รูปแบบการเทศน์มหาชาติ เพื่อการเผยแพร่ที่วัดประยูรวงศาวาสแล้ว ยังได้รับอาราธนาไปเทศน์มหาชาติในงานต่างๆ เป็นประจำทุกปี ๆ ละนับพันครั้ง

ประสบการณ์และการรับรู้ของแต่ละบุคคล ความเป็นปัจเจกบุคคลและสภาพแวดล้อมต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็น การศึกษา หน้าที่การงาน สภาพครอบครัว สภาพเศรษฐกิจ สังคม ศาสนา การเมือง สภาพแวดล้อมทางภูมิศาสตร์ และอื่น ๆ ปัจจัยต่าง ๆ เหล่านี้ล้วนเป็นบริบท ล้วนก่อให้เกิดการตีความ และเข้าใจความหมายของการสื่อสารที่แตกต่างกันออกไป การสื่อสารของมนุษย์นั้นเป็นสิ่งที่ซับซ้อน เป็นกระบวนการทางสังคมที่มีสามารถทำให้เกิดผลกระทบไม่ทางใดก็ทางหนึ่ง กับสมาชิกคนใดคนหนึ่งหรือคนอื่น ๆ ตลอดจนสถานการณ์ต่าง ๆ ซึ่งก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของ ผู้รับสาร ทั้งในด้านความรู้ ความเชื่อ ทักษะคิด และพฤติกรรม ซึ่งสิ่งต่างเหล่านี้ ล้วนเป็นเป้าหมายของการสื่อสารของมนุษย์ทั้งสิ้น ท่านเป็นพระธรรมกถึกที่มีความชำนาญในการเผยแพร่ ทั้งที่เป็นสื่อบุคคลและสื่อสารมวลชนอย่างดียิ่ง และยังมีบทบาทต่อกระบวนการสื่อสารในฐานะต่าง ๆ อีกด้วย

2. ผลการวิเคราะห์เอกลักษณ์ในการสื่อสารเทศนาธรรมของพระราชธรรมวาที (ชัยวัฒน์ ธมฺมวฑฺฒโน)

เอกลักษณ์ในการสื่อสารเทศนาธรรมของพระราชธรรมวาที (ชัยวัฒน์ ธมฺมวฑฺฒโน) พบว่า มีเอกลักษณ์ด้านต่าง ๆ ทั้งหมด 6 ด้าน สามารถนำมาอภิปรายผลได้ดังนี้

2.1 ด้านเอกลักษณ์เฉพาะของพระราชธรรมวาที (ชัยวัฒน์ ธมฺมวฑฺฒโน) พบว่า ท่านมีความสามารถเฉพาะตัวที่โดดเด่น มีน้ำเสียงที่ไพเราะเสนาะและกังวานในการแสดงพระธรรมเทศนา การเทศน์มหาชาติ การเทศน์ปุจฉา-วิสัชนา การปาฐกถา และการบรรยาย และมีวิธีการนำเสนอเนื้อหาของสารที่เข้าใจง่าย สนุกสนาน ไร้ใจ มีคติธรรมสอนใจ ใช้ภาษาทันสมัย อักษรชัดเจน ถ้อยคำสุภาพเรียบร้อย ภาษาที่นำมาใช้เป็นประจำคือ พุทธศาสนสุภาษิต สุภาษิตคำกลอน คำพังเพย คำคม คำคล้องจอง คำอุปมา การเล่นคำ เป็นต้น นอกจากนี้ยังเป็นพระนักเทศน์แนวประยุกต์ผสมผสานหลักธรรมที่มุ่งเหตุการณ์ปัจจุบัน ทันโลก สติการเทศน์แพรวพราว สามารถสะกดใจผู้ฟังด้วยน้ำเสียงนุ่มลึก ไพเราะเกะกะกินใจ นอกจากนี้ ยังเก่งด้านการเทศน์มหาชาติ มักจะได้รับอาราธนาขึ้นมณฑลไปบรรยายธรรม ปาฐกถาธรรม และเทศนาธรรมจากหน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชนต่าง ๆ ทั่วประเทศและต่างประเทศ สมัญญานามของท่านคือ “นักเทศน์ลีลาสาธิตาป้อนเหยื่อ” และลีลา “สาธิตาลีนธรรม”

2.2 ด้านเอกลักษณ์ในการเทศนาธรรม พบว่า ท่านมีลีลาการเทศน์ที่เป็นปัจจุบันใช้คำที่ง่าย ๆ โดยยึดหลัก 3 ประการ คือ ปริยัติ ปฏิบัติ และปฏิเวธ อธิบายได้ว่า ปริยัติ การให้ความรู้ในเรื่องของธรรมะนั้น ๆ ปฏิบัติ การเสนอแนะวิธีปฏิบัติต่อสถานการณ์ต่าง ๆ ที่มักกระทบ และให้ยึดมั่นในคุณความดีตลอดไปและปฏิเวธ แสดงให้เห็นเหตุและผล และให้ยอมรับตามความเป็นจริงที่เกิดขึ้น ว่าเป็นเรื่องปกติธรรมดา” 5 รูปแบบในการเทศนาธรรมของท่านมี 5 รูปแบบ คือ

ปาฐกถา บรรยาย แสดงพระธรรมเทศนา เทศน์มหาชาติ และปฐกถา-วิสันนา โดยใช้ตัวเองเป็นสื่อบุคคลที่มีความชำนาญในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ได้ประยุกต์เนื้อหาสาระที่เข้าใจง่ายและไม่เป็นที่น่าสนใจ ทำให้มีเนื้อหาสาระที่เข้าใจง่ายเป็นที่น่าสนใจ” มีเอกลักษณ์ที่มีลักษณะสำคัญครบ 3 ประการ คือ 1) เอกลักษณ์ด้านผลผลิตทางสังคม (Social Products) 2) เอกลักษณ์ด้านการให้ความหมายกับตนเอง (Self – Meaning) และ 3) เอกลักษณ์ในเชิงสัญลักษณ์ (Symbolic) และผลสะท้อนกลับ (Reflexive) อธิบายได้ว่า เอกลักษณ์ คือสิ่งที่บุคคลให้ความหมายทางสังคมซึ่งคนที่อยู่ในบทบาทเดียวกันมีส่วนร่วม (Shared Social Meanings) มีลักษณะที่สำคัญ 3 ประการ คือ

1) เอกลักษณ์ด้านผลผลิตทางสังคม กล่าวคือ เอกลักษณ์จะถูกก่อรูปและธำรงรักษาผ่านกระบวนการทางสังคม 3 ประการ คือ (1) การนิยาม (Naming) หรือให้ความหมายเกี่ยวกับตัวตนตามการแบ่งประเภทต่าง ๆ ทางสังคม (Locating the Self in Social Categories) โดยท่านได้รับการนิยามหรือให้ความหมายไว้ว่า “พระนักเทศน์” “นักเทศน์ลีลาสาธิตาป้อนเหยื่อ” และ “สาธิตาลิ้นธรรม” (2) การมีปฏิสัมพันธ์กับคนอื่น ๆ ตามการแบ่งประเภทต่าง ๆ ทางสังคม (Interaction with Others in Terms of These Categories) โดยท่านมีปฏิสัมพันธ์กับคนอื่น ๆ ในทางสังคมแตกต่างกันไปตามบทบาทที่ท่านได้รับ และจะแสดงออกตามเอกลักษณ์ทางสังคมของตน คือในฐานะผู้ช่วยเลขานุการองค์การปกครอง คณะกรรมการเฉพาะกิจฝ่ายปกครองอบรมศิษย์วัด เจ้าคณะปกครองภิกษุสามเณร-ศิษย์วัดคณะ 8 ผู้ช่วยเจ้าอาวาสพระอารามหลวงพระกรรมวาจาจารย์ เลขานุการและกรรมการบริหารองค์การปกครอง รองอาจารย์ใหญ่สำนักเรียนพระปริยัติธรรมวัดประยุรวงศาวาส รองผู้อำนวยการโรงเรียนพุทธศาสนาวัดอาทิตย์วัดประยุรวงศาวาส ประธานบริหารและพัฒนาศาสนสถาน และประธานคณะกรรมการบริหารฌาปนสถานวัดประยุรวงศาวาส และประธานองค์การสาธารณสงเคราะห์ เป็นต้น และ (3) การแสดงตน โดยการประนีประนอมหรือยืนยันการให้ความหมาย และการแสดงพฤติกรรมตามประเภทต่าง ๆ ทางสังคม โดยท่านแสดงออกตามเอกลักษณ์ของตนเมื่ออยู่ในบทบาทและหน้าที่ตามที่ท่านได้รับ ซึ่งต้องประนีประนอมบทบาทอื่น ๆ จากทางวัด โรงเรียน หน่วยงาน และองค์กรต่าง ๆ เพื่อแสดงบทบาทและหน้าที่ในสถานที่แตกต่างกันออกไปได้อย่างชัดเจน

2) เอกลักษณ์ด้านการให้ความหมายกับตนเอง (Self – Meaning) กล่าวคือ เอกลักษณ์เป็นสิ่งที่ได้จากการเข้าไปอยู่ในสถานการณ์นั้น ๆ และเอกลักษณ์จะเกิดขึ้นบนพื้นฐานความคล้ายคลึง และความแตกต่างของบทบาทเมื่อเปรียบเทียบกับบทบาทอื่น ๆ เช่น ในขณะที่ท่านปฏิบัติงานให้การปรึกษาแก่ภิกษุสามเณร-ศิษย์วัดคณะ 8 ท่านจะแสดงเอกลักษณ์ที่คล้ายคลึงกัน ได้แก่ การรับรู้ความรู้สึกคนอื่น การรักษาความลับ ฯลฯ ในขณะที่เดียวกัน เอกลักษณ์ดังกล่าวจะแตกต่างกัน เมื่อบุคคลนั้น ๆ ได้รับบทบาทอื่นที่เปลี่ยนไป

3) เอกลักษณ์ เป็นสัญลักษณ์ (Symbolic) และผลสะท้อนกลับ (Reflexive) มีประเด็นสำคัญ 2 ประเด็น ประเด็นแรก เอกลักษณ์ เป็นสัญลักษณ์ หมายความว่า คนที่มีเอกลักษณ์เดียวกัน จะมีการแสดงออกในเรื่องเกี่ยวกับกิจกรรมนั้นเหมือนกัน เช่น เอกลักษณ์ผู้ช่วยเจ้าอาวาสพระอารามหลวงเกี่ยวกับการช่วยเหลือและปกครองอบรมภิกษุสามเณร-ศิษย์วัด ในการวางแผนการศึกษาและความประพฤติปฏิบัติตน เป็นต้น ส่วนประเด็นหลังคือ เอกลักษณ์เป็นผลสะท้อนกลับ หมายความว่า การใช้เอกลักษณ์เป็นสิ่งที่อ้างอิงในการประเมินพฤติกรรมของตนเองและผู้อื่น ตามกระบวนการประเมินค่าซึ่งกันและกัน เช่น การแสดงออกของท่านขณะให้คำปรึกษาอบรมภิกษุสามเณร-ศิษย์วัด ท่านจะตระหนักในบทบาทของผู้เอื้ออำนวยให้ภิกษุสามเณร-ศิษย์วัด ได้แก้ปัญหาของตนเอง การแสดงออกดังกล่าวเป็นผลสะท้อนจากการมีปฏิสัมพันธ์กับภิกษุสามเณร-ศิษย์วัด เป็นต้น

2.3 ด้านเอกลักษณ์ตามกระบวนการสื่อสาร พบว่า เป็นพระธรรมกถึกที่มีความชำนาญในการเผยแผ่ ทั้งที่เป็นสื่อบุคคล และสื่อสารมวลชนอย่างดียิ่ง และมีบทบาทต่อกระบวนการสื่อสารในฐานะต่าง ๆ คือ ผู้ส่งสาร (Sender) สาร (Message) สื่อหรือช่องทาง (Media or Channel) ผู้รับสาร (Receiver) อธิบายได้ว่า ผู้ส่งสาร (Sender) ทำหน้าที่ส่งข้อมูลข่าวสาร อันหมายถึงหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาไปยังผู้รับทราบ ดังนั้น พระราชธรรมวาทีในฐานะผู้ส่งสาร จึงถือเป็นองค์ประกอบที่มีความสัมพันธ์ต่อองค์ประกอบอื่น ๆ ทั้งในการเลือกข้อมูลข่าวสาร การเลือกวิธีการ และช่องทางที่จะทำให้สารไปถึงผู้รับสาร เพื่อประยุกต์หลักธรรมะให้เข้ากับชีวิตประจำวัน อันจะเป็นการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ต่าง ๆ ของคนในสังคมให้มีพฤติกรรมอันพึงประสงค์ พระราชธรรมวาที (ชัยวัฒน์ ธมมาทมน) ในฐานะสื่อสารนั้น มีบุคลิกที่น่าเชื่อถือ น่าเลื่อมใสในสายตาของผู้รับสาร ถือเป็นคุณสมบัติเฉพาะที่มีผลสัมฤทธิ์ทำให้การเผยแผ่พุทธธรรมประสบความสำเร็จ 6 ประการ ดังนี้ 1) มีความทุ่มเทในการเผยแผ่ 2) ความเป็นผู้มีอุดมการณ์ 3) มีความรู้ความสามารถด้านการเผยแผ่ 4) มีบุคลิกลักษณะน่าเลื่อมใส 5) มีความรู้ และ 6) มีความชำนาญ เป็นต้น สาร (Message) สารที่มีผลต่อความสำเร็จของการสื่อสารของพระราชธรรมวาที ประกอบด้วยส่วนสำคัญ 3 ส่วน คือ รหัสสาร เนื้อหาของสาร และการ

จัดเรียงลำดับสาร ในการสื่อสารเพื่อเผยแพร่พุทธธรรมนั้น พระราชาธรรมวาที มีการนำเสนอเนื้อหาทั้งการเขียน และการพูด โดยประยุกต์เนื้อหาของสารให้เหมาะสมกับกลุ่มผู้รับสารมีความสละสลวยด้วยภาษาที่ชัดเจน เข้าใจง่ายและด้วยลีลา น้ำเสียงที่ไพเราะชวนฟัง สื่อหรือช่องทาง (Media or Channel) เป็นผู้มีความชำนาญด้านการใช้สื่อต่าง ๆ เพื่อการเผยแพร่พุทธธรรมนั้น เช่น สื่อสิ่งพิมพ์ สื่ออิเล็กทรอนิกส์ ก็มีความชำนาญในการพูดทางวิทยุและโทรทัศน์เป็นอย่างดี ประยุกต์เหตุการณ์ปัจจุบันให้เข้ากับหลักธรรม จะเห็นได้ว่าการใช้สื่อเพื่อการสื่อสารนั้น ท่านมีความเข้าใจและสามารถใช้สื่อให้เหมาะสม ทั้งกับท่านเองซึ่งเป็นผู้ส่งสาร เหมาะสมกับสารที่ยากง่ายต่างกัน เหมาะสมกับผู้ฟังหรือผู้มีส่วนปัญหา ความสามารถในการเข้าถึงสื่อต่าง ๆ กัน เหมาะสมกับสภาพแวดล้อมและด้านการเงิน การเผยแพร่พุทธธรรมของท่านนั้น จะใช้ทั้งสื่อบุคคล และสื่ออิเล็กทรอนิกส์ไปพร้อม ๆ กัน ไม่จำกัดว่าจะใช้สื่อใดมากกว่ากัน ขึ้นอยู่กับสถานการณ์ การใช้ภาษาตามสื่อต่าง ๆ จะไม่แตกต่างกันมากนัก ความสำเร็จของการสื่อสารในเรื่องที่เกี่ยวกับสื่อก็คือ ยุทธวิธีที่เหมาะสมกับสถานการณ์ และมีประสิทธิภาพนั้นคือ 1) การใช้สื่อเดียว เป็นการใช้อีสื่อหนึ่งในการส่งถ่ายทอดข้อมูลข่าวสารไปยังผู้รับสาร และ 2) การใช้สื่อแบบผสม (Mix Media Forum) เป็นการนำเสนอข้อมูล ข่าวสารโดยการใช้สื่อหลายประเภท หรือหลายสื่อ เพื่อให้บรรลุเป้าหมายอย่างใดอย่างหนึ่ง ผู้รับสาร (Receiver) ในการสื่อสารเพื่อเผยแพร่พุทธธรรมของท่าน ผู้รับสารส่วนมากจะเป็นประชาชนโดยทั่วไป การนำเสนอเนื้อหาของท่านในการพูดและการเขียน มีปริมาณที่ใกล้เคียงกัน นำเสนอเนื้อหาสาระด้วยภาษาชาวบ้านที่เข้าใจง่าย สละสลวย สุภาพอ่อนโยน มีน้ำเสียงที่ชวนฟัง การสื่อสารในแต่ละครั้ง ประกอบไปด้วยคุณสมบัติลักษณะองค์ประกอบของการสื่อสารทั้ง 4 ประการอย่างครบถ้วน คือ ในฐานะผู้ส่งสาร เป็นผู้มีความรู้ความสามารถ จึงทำให้ได้รับอาราธนาให้ไปแสดงธรรมอยู่เป็นประจำ เนื้อหาสาระ มีความถูกต้องชัดเจน เข้าใจง่าย ด้วยภาษาชาวบ้าน จะเห็นได้จากการที่มีผู้สนใจติดตามฟัง ทำให้สื่อสิ่งพิมพ์จำหน่ายได้มาก สื่อหรือช่องทางในการนำเสนอ มีการใช้สื่อสิ่งพิมพ์และสื่ออิเล็กทรอนิกส์ ด้วยการนำเสนอที่น่าสนใจ มีการประยุกต์เนื้อหาธรรมะด้วยภาษาสมัยใหม่ ให้ทันยุคทันเหตุการณ์ และ ผู้รับสาร ก็มีความสนใจและตั้งใจฟังด้วยอาการอันสงบและน่าเลื่อมใสเป็นอย่างยิ่ง”

2.4 ด้านเอกลักษณ์ตามกลวิธีและอุปมาในการเทศนาธรรม พบว่า ท่านมองเห็นช่องว่างในการสื่อสารระหว่างพระสงฆ์ผู้ทำหน้าที่เผยแพร่ธรรมและพุทธศาสนิกชนในปัจจุบัน ว่าสามารถผนวกเอาธรรมะที่ทรงคุณค่าและสื่อที่ทันสมัยเข้าไว้ด้วยกัน จากเดิมจะถ่ายทอดด้วยวิธีฆราวาสที่สื่อสารได้เฉพาะบุคคล หรือเพียงเฉพาะกลุ่ม แต่หากมีการใช้สื่อประเภทอื่น ๆ ที่ช่วยนำสารัตถะธรรมสื่อสารไปยังมวลชนแล้ว จะยิ่งเกิดประโยชน์ในการสื่อสาร สามารถเผยแพร่ธรรมคำสอนให้เข้าถึงผู้คนจำนวนมากยิ่งขึ้น และยังใช้สื่อที่มีศักยภาพสูงหลากหลายประเภทมากเท่าไร ย่อมมีพลังในการสื่อสารมากขึ้นเท่านั้น สาเหตุหลักที่ท่านนำสื่อสารมวลชนมาใช้ในการเผยแพร่ธรรมะ เพราะท่านมองว่า ปัจจุบันพื้นที่สื่อสารมวลชนได้กลายเป็นพื้นที่การบ่มเพาะกิเลส และมีพระเพียงไม่กี่รูปที่กล้าเข้าไปใช้สื่อ จึงกลายเป็นเครื่องมือของสื่อสารมวลชนที่มัวเมากับการกระตุ้นกิเลส สร้างความมั่งงาย มอมเมาคนด้วยความไร้สาระ ฉะนั้น ท่านจึงไม่รอช้าที่จะนำธรรมะออกเผยแพร่ผ่านสื่อสารมวลชนตามกลวิธีและอุปมาในการเทศนาธรรมในรูปแบบต่าง ๆ เช่น ยกอุทาหรณ์ หรือนิทานประกอบ ใช้การเปรียบเทียบด้วยอุปมา ใช้อุปกรณ์ประกอบการสอน ประพฤติตนเป็นแบบอย่างที่ดี เล่นคำเล่นภาษา ยืดหยุ่นไปตามความเหมาะสมและความแตกต่างของกลุ่มผู้ฟัง ใช้วิธีการลงโทษ และให้รางวัล ตลอดถึงใช้กลวิธีแก้ปัญหาเฉพาะหน้าในสถานการณ์ต่าง ๆ ท่านจึงให้ความสำคัญกับผู้รับสารเป็นลำดับแรก และนำเรื่องที่กำลังเป็นที่น่าสนใจมาเล่าให้สอดคล้องกับธรรมะ หลังจากการวิเคราะห์ผู้รับสารแล้ว ท่านจะเตรียมเนื้อหาให้สอดคล้องกับผู้รับสารแต่ละกลุ่ม โดยการเตรียมเนื้อหาเรื่องราวธรรมะให้ตรง กับความต้องการของผู้รับสาร โดยหลักการเลือกเรื่องที่จะนำมาเล่าเพื่อถ่ายทอดธรรมะ มีอยู่หลักการเดียวกัน คือเลือกเรื่องให้ผู้รับสารสนใจอยู่ก่อนแล้ว เพื่อเป็นการเรียกความสนใจของผู้รับสารในการถ่ายทอดเป็นธรรมะที่ประทับใจของทุกกลุ่มผู้ฟัง

การสื่อสารผ่านสื่อสารมวลชน เป็นการสื่อสารในลักษณะที่สามารถเผยแพร่ธรรมะได้กว้างไกล ในระยะเวลาอันสั้นและรวดเร็ว ฉะนั้น ในการเผยแพร่ธรรมะผ่านสื่อสารมวลชน ท่านจึงต้องคำนึงถึงการใช่วิธีการ กระบวนการในการสื่อสารมวลชนผ่านช่องทางต่าง ๆ เมื่อจะต้องนำธรรมะออกเผยแพร่ให้คนจำนวนมากในคราวเดียวกัน ให้ได้รับรู้และเข้าใจธรรมะที่ต้องการนำเสนอ เพื่อให้การสื่อสารธรรมะผ่านสื่อสารมวลชนนั้นสัมฤทธิ์ผลและเกิดประสิทธิภาพในการสื่อสารมากที่สุด เช่น การสื่อสารธรรมะที่เป็นบทความในสื่อสิ่งพิมพ์ ในฐานะที่สื่อสารมวลชนหิบบนพื้นที่สื่อให้แก่ท่าน ท่านจะมีกลวิธีและอุปมาในการ สะท้อนเหตุการณ์ หรือสถานการณ์สังคมที่สำคัญผ่านแง่มุมของธรรมะเสมอ ส่วนผลงานทางวิชาการ เช่นหนังสือธรรมะของท่าน จะมีรูปแบบการนำเสนอคล้ายหนังสือธรรมะทั่วไป กล่าวคือ ลักษณะเป็นเล่ม มีสีสันไม่ฉูดฉาด ขนาดรูปเล่มไม่แตกต่างจากหนังสืออื่น ๆ ทั่วไป ภาพหน้าปกเป็นภาพเรียบ ๆ กลุ่มเป้าหมายผู้อ่านเป็นกลุ่มคนมีอายุตั้งแต่วัยทำงานขึ้นไป เพื่อให้ข้อคิดในการดำเนินชีวิต ด้านกำลังใจ ด้านข้อคิด ปรัชญาชีวิตต่าง ๆ ที่อ่านแล้วสนุก

เข้าใจง่าย โดยได้สอดแทรกเรื่องราวดี ๆ ที่จะต้องอ่านไปยิ้มไป เนื้อหาในเล่มได้นำเกร็ดธรรมะจากสำนวน โวหาร คำคม คมคาย สลับสาระธรรมอันลุ่มลึก แบบร้อยแก้วความเรียงแล้ว ยังมีเชิง 'ร้อยกรอง' ประเภทโคลง กลอน โขวโวหารเขียนคมแทรกให้เห็นอยู่ในบางเกร็ดอีกด้วย สามารถเข้าถึงผู้อ่านหนังสือธรรมะได้อย่างทั่วถึง

การเผยแพร่ธรรมะของท่านผ่านสื่อโทรทัศน์ จะเป็นรูปแบบใหม่ที่มีความคิดสร้างสรรค์ แตกต่างไปจากรายการธรรมะรูปแบบเดิม มีวิธีการเผยแพร่ธรรมะที่เป็นลักษณะเฉพาะสื่อสารมวลชนประเภทสื่อโทรทัศน์ เช่น เปิดประเด็นทางธรรมด้วยคำถาม อธิบายขยายความโดยจำแนกเป็นหัวข้อ เปิดเรื่องด้วยคติธรรม ปิดท้ายด้วยคติคำคม และการแทรกภาพกราฟิก ตลอดถึงองค์ประกอบอื่น ๆ เป็นต้น

การเผยแพร่ธรรมะผ่านสื่อวิทยุ ท่านจะมีความเป็นกันเองระหว่างผู้พูดกับผู้ฟัง มากกว่าการสื่อสารธรรมะด้วยสื่อชนิดอื่น ใช้น้ำเสียงที่มีจังหวะจะโคน มีความสนุกสนาน มีรูปแบบการนำเสนอที่เป็นระบบแบบแผน คือ นำเข้าสู่เรื่องที่เน้นความสนุกสนาน ใช้อารมณ์ขัน เพื่อให้ผู้ฟังเกิดความรู้สึกว่าเป็นเรื่องสนุก ไม่น่าเบื่อ น่าติดตาม น่าฟัง จากนั้นจะยกตัวอย่างขึ้นมาเล่าประกอบ โยงเรื่องสนุกสนานเหล่านั้นเข้าสู่แก่นธรรมะ และปิดเรื่องด้วยใจความสำคัญของเรื่อง คือ 1) เริ่มต้นการสอนจากสิ่งที่ผู้ฟังให้ความสนใจ 2) ใช้อารมณ์ขัน 3) ดำเนินเรื่องด้วยการยกตัวอย่าง 4) มุ่งเข้าเรื่องธรรมะ 5) สรุปคติธรรมด้วยคำคม เป็นต้น

การเผยแพร่ธรรมะผ่านสื่อใหม่หรือโซเชี่ยลมีเดีย คือ สื่อในโลกออนไลน์ หรืออินเทอร์เน็ต (Internet) มีเฟสบุ๊ค (Facebook) ไลน์ (Line) และทวิตเตอร์ (Twitter) ฯลฯ หลักธรรมที่นำเสนอผ่านสื่อใหม่ จะมีลักษณะสั้นกระชับ สามารถอ่านแล้วเข้าใจได้ทันที เน้นการนำธรรมะไปใช้ได้โดยไม่ต้องผ่านการตีความมาก ธรรมะที่นำมาใช้จึงไม่ใช่ธรรมะชั้นสูง มักนำปัญหาที่คนทั่วไปในสังคมประสบมาถ่ายทอดผ่านข้อคิดทางธรรม เพื่อให้คนสามารถนำไปใช้ได้ในชีวิตประจำวันได้ ช่วยโลมจิตใจ และให้เป็นธรรมะที่เสริมกำลังใจแก่ผู้อ่านได้ เป็นต้น”

2.5 ด้านเอกลักษณ์ลักษณะในการสื่อสารเพื่อการโน้มน้าวใจ พบว่า ท่านใช้กลยุทธ์ “การสื่อสารเพื่อโน้มน้าวใจ” เป็นกระบวนการสื่อสารเพื่อจูงใจ นำมาใช้ให้เกิดผลกระทบเชิงบวกด้านความคิด ทศนคติ ค่านิยม และการกระทำของพุทธศาสนิกชนผ่านการให้ข้อมูลข่าวสารหรือหลักฐาน โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้พุทธศาสนิกชนตัดสินใจ เชื่อถือหรือเกิดความเลื่อมใสศรัทธา อธิบายได้ว่า ท่านนำเสนอธรรมะให้โน้มน้าวใจ ทำให้ผู้รับสารมีทางเลือกมากกว่าหนึ่ง และพยายามชักจูงให้ยอมรับทางเลือกที่ตนเสนอ และเกิดการเปลี่ยนแปลงทางความคิดเห็น ทศนคติ ค่านิยม และความเชื่อ ทำให้พุทธศาสนิกชนตัดสินใจเชื่อถือ หรือเกิดความเลื่อมใสศรัทธาในการเผยแพร่หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาได้เอง เป็นการชักจูงพุทธศาสนิกชนให้เห็นด้วยการนำเสนอการสื่อสารธรรมะของท่าน การโน้มน้าวใจเป็นการกระตุ้นให้เกิดการกระทำ เมื่อโน้มน้าวใจได้ จะส่งผลต่อพฤติกรรมอื่นที่ดีขึ้นอย่างใดอย่างหนึ่งอย่างแน่นอน การโน้มน้าวใจให้สำเร็จนั้น ต้องอาศัยความรู้ 3 ประการคือ 1) สาเหตุของการเชื่อถือ (ทำไมพุทธศาสนิกชนจึงมีความเชื่อ) 2) ความรู้เกี่ยวกับตัวพุทธศาสนิกชน (การเตรียมตัวก่อนการสื่อสารธรรมะ) และ 3) การกระทำที่ต้องการให้เกิดความเชื่อถือหรือให้เกิดความเลื่อมใสศรัทธาในการเผยแพร่หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา”

2.6 ด้านการวิเคราะห์จากการถอดบทเรียน คือ การถอดบทเรียนเกี่ยวกับเอกลักษณ์ในการสื่อสารเทศนาธรรมของพระราชธรรมวาที (ชัยวัฒน์ ธรรมวฑฒโน) นี้ พบว่า อยู่ภายใต้หลักการของการนำเอาทฤษฎีวัฏจักรของการสื่อสาร (Cycle of Communication) และแบบจำลอง 2 แบบของการสื่อสาร (Model of Communication) อธิบายได้ว่า ผู้เข้าร่วมในการสื่อสารเทศนาธรรมในฐานะของ “ผู้บริโภคร” ซึ่งอยู่ในขั้นตอนการใช้ เสพ หรือบริโภค (จากวัฏจักรของการสื่อสารคือ ขั้นตอนที่ 3) แต่ทว่าการสื่อสารเทศนาธรรมของท่านที่สร้างสรรค์ฯ นั้น จะเปลี่ยนผู้เข้าร่วมในการสื่อสารในฐานะ “ผู้บริโภคร” ให้มาอยู่ที่ขั้นตอนของ “การผลิต” (ขั้นที่ 1) หากดูจากแบบจำลองการสื่อสาร จะพบว่า เป็นการเปลี่ยนบทบาทจาก “ผู้รับสารมาเป็นผู้ส่งสาร” (Role Shifting) และจากเนื้อหาของทฤษฎีเรื่องวัฏจักรแห่งการสื่อสาร และแบบจำลองของการสื่อสารจะให้คำอธิบายถึงผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นอย่างมากมายของการปรับเปลี่ยนดังกล่าว การถอดบทเรียนครั้งนี้ ประกอบด้วย (1) คำถามแรก คือ พระราชธรรมวาที (ชัยวัฒน์ ธรรมวฑฒโน) คิดอะไรอยู่ ทำไมตั้งคำถามเรื่องความเป็นเอกลักษณ์ในการสื่อสารเทศนาธรรม (2) คำถามที่สอง: เกิดผลอะไรขึ้นจาก Action แบบนี้ ผลที่เกิดขึ้นคือ ภาพรวมขององค์ความรู้ที่สมบูรณ์ เนื่องจากท่านเป็นผู้ที่มีฐานความรู้เรื่องดังกล่าวอย่างชำนาญการและเชี่ยวชาญ (3) คำอธิบายทางทฤษฎี จากหลักฐานที่เห็นอยู่จะส่งผลให้ผู้รับสารมี “ความมั่นใจทางด้านศาสนาและวัฒนธรรม” ว่ามีต้นทุนหรือสมบัติมากพอที่จะรับมือกับการแก้ปัญหาได้ และจะส่งผลต่อมาเมื่อท่านนำเสนอเกี่ยวกับบทบาท หน้าที่ของสื่อพื้นบ้าน (4) บทเรียนที่ถอดมาได้คือ หากต้องการจะสร้างความมั่นใจให้แก่ผู้รับสาร ต้องรื้อสำรวจ “ปัญหา” และ “ทรัพยากรที่จะแก้ปัญหา” ขึ้นมาวางดูหน้าตัดให้สุสัถกัน ให้ได้สมดุลกัน ว่ามีพลังแห่งการเห็นภาพรวมและใช้การสื่อสาร

แบบลายลักษณ์อักษรนั้น (Written Communication) สามารถให้ความมั่นใจที่จับต้องได้ เป็นความมั่นใจที่เกิดมาจาก "ความเข้าใจ/ข้อมูล-ข้อเท็จจริง/และฐานปัญญา" และ (5) มูลค่าเพิ่มของการถอดบทเรียน มาเป็น "กระบวนการ/ขั้นตอน" (Procedure) แล้วส่งข้อมูลในรูปแบบใหม่ ในการแปลงสาร (Message Transformation) การนำแนวคิด/ทฤษฎีเข้าไปจับข้อมูล

องค์ความรู้ใหม่ที่ได้จากการวิจัย

องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัยนี้ ประกอบด้วย 5 สร้างคือ 1) สร้างคน ที่มีความเข้าใจเรื่องการสื่อสารเทศนาธรรม สื่อสารธรรมแบบสันติสุขได้อย่างไร 2) สร้างเครือข่าย คือการจับมือกันระหว่างคนที่มีความเข้าใจเดียวกัน 3) สร้างความรู้ ซึ่งเป็นที่มาของการสรุป/ถอดบทเรียน 4) สร้างสื่อ เนื่องจากโลกเรานั้นเปลี่ยนแปลงด้วยการลงมือทำเท่านั้น จึงต้องมีการสร้างสรรค์สื่อแบบต่าง ๆ ขึ้นมา 5) สร้างความยั่งยืนและศักดิ์ศรีของสื่อที่ใช้ การสร้างสรรค์สุดท้ายนี้ เป็นทั้งการฟื้นฟูปฏิรูป ปฏิสังขรณ์สื่อที่นำมาใช้ให้ผงาดขึ้นมาใหม่มีศักดิ์ศรี เช่นที่เคยเป็นมา และให้ผลของการสร้างสรรค์นั้น มีความยั่งยืนต่อไปในอนาคต 6) สร้าง คือ สร้างคน สร้างเครือข่าย สร้างความรู้ สร้างสื่อ สร้างความยั่งยืนและศักดิ์ศรีของสื่อที่ใช้ นั่นถือว่าเป็นผลผลิตระดับหัวใจห้องหนึ่งเลย เพราะจากการวิเคราะห์แล้วพบว่า ปัญหาเรื่องความเป็นเอกลักษณ์ในการสื่อสารเทศนาธรรมนั้นมืออย่างท่วมท้น ดังนั้น ไม่ว่าเราจะใช้สื่อเพื่อแก้ปัญหาสักเพียงใด เราก็ไม่มีความก้าวหน้ากับปัญหานั้น ๆ ได้ “องค์ความรู้นี้จะสามารถสื่อสารธรรมแบบสันติสุข” เฉกเช่นดังพระพุทธเจ้าได้มอบ “มรดกทางธรรม” ไว้ให้พุทธศาสนิกชนเจริญรอบตามสืบต่อไป

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะการวิจัยครั้งนี้

1.1 องค์การปกครองส่วนท้องถิ่นหรือสภาการศึกษาในรูปแบบการเผยแผ่ธรรมะ ควรมีการกำหนดนโยบายและการประเมินผลการสื่อสารของรูปแบบการสื่อสารเทศนาธรรมอย่างชัดเจน รวมถึงพัฒนาและปรับปรุงการสื่อสารภายในองค์กร จัดการฝึกอบรมหลักสูตรวิชาการเทศนาในรูปแบบการเผยแผ่ธรรมะ ให้ครอบคลุมทุกช่องทางในการสื่อสาร จะทำให้กลุ่มพระสงฆ์หรือสามเณร ได้รับทราบข้อมูลอย่างชัดเจน ครบถ้วน จะเป็นการยกระดับองค์กรพุทธศาสนาขึ้นสู่ระดับนานาชาติเต็มรูปแบบ มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลมากยิ่งขึ้น

1.2 องค์การปกครองส่วนท้องถิ่นหรือสภาการศึกษาในรูปแบบการเผยแผ่ธรรมะ ควรมีการใช้กิจกรรมและรูปแบบการสื่อสารภายในองค์กรจัดการฝึกอบรมหลักสูตรวิชาการเทศนาในรูปแบบการเผยแผ่ธรรมะ ให้ครอบคลุมและมีความถี่ในการสื่อสารมากยิ่งขึ้น อาทิ อินทราเน็ต อีเมล จดหมายเวียน นิตยสาร เสียงตามสาย การฝึกอบรม และการเยี่ยมสาขาวัดเครือข่าย เป็นต้น

1.3 องค์การปกครองส่วนท้องถิ่นหรือสภาการศึกษาในรูปแบบการเผยแผ่ธรรมะ ควรปรับปรุงเนื้อหาและรูปแบบของการสื่อสารที่เกี่ยวกับเรื่องการยกระดับเป็นองค์กรพุทธศาสนาแห่งชาติเต็มรูปแบบ ให้มีความดึงดูด น่าสนใจ และเข้าใจง่าย เพื่อให้กลุ่มพระสงฆ์หรือสามเณรเกิดความสนใจ รวมถึงการเตรียมความพร้อมในหน้าที่และการปฏิบัติงานของกลุ่มพระสงฆ์หรือสามเณร

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ในการวิจัยครั้งนี้ เป็นการศึกษาเฉพาะกลุ่มระหว่างผู้ให้การอบรมกับผู้เข้ารับการอบรมที่เป็นพระสงฆ์ที่สนใจการเทศนาในระดับปฏิบัติงานในหลักสูตรวิชาการเทศนาในรูปแบบการเผยแผ่ธรรมะของพระราชธรรมวาทิ (ชัยวัฒน์ ธรรมวฑฺฒโน) กลุ่มเดียวเท่านั้น ดังนั้น ในการวิจัยครั้งต่อไป ควรศึกษากับกลุ่มกลุ่มพระสงฆ์หรือสามเณรทั่วประเทศ เพื่อให้ได้รับข้อมูลและมุมมองที่หลากหลายครบถ้วนมากยิ่งขึ้น

2.2 ควรศึกษาเปรียบเทียบกิจกรรมและรูปแบบในการสื่อสารหลักสูตรวิชาการเทศนาในรูปแบบการเผยแผ่ธรรมะว่า กิจกรรมหรือรูปแบบใดมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลมากกว่ากัน เพื่อจะได้ปรับปรุงและพัฒนาการสื่อสารภายในองค์กรจัดการฝึกอบรมหลักสูตรวิชาการเทศนาในรูปแบบการเผยแผ่ธรรมะได้อย่างเหมาะสมมากยิ่งขึ้น

2.3 ควรศึกษารูปแบบการสื่อสารภายในองค์กรจัดการฝึกอบรมหลักสูตรวิชาการเทศนาในรูปแบบการเผยแผ่ธรรมะว่า มีรูปแบบใดที่มีประสิทธิภาพมากที่สุด ที่ช่วยสร้างและส่งเสริมวัฒนธรรมองค์กรให้เข้มแข็งเพื่อนำมาประยุกต์กับบริบทขององค์กรในการเผยแผ่ธรรมะต่อไปในอนาคตให้สมบูรณ์ และมีมาตรฐานระดับสากลมากยิ่งขึ้น

2.4 ควรทำการศึกษาวิจัยในรูปแบบการวิจัยเชิงปริมาณ หรือการวิจัยเชิงคุณภาพ เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีความเหมาะสมต่อรูปแบบและหลักสูตรการเทศนาเผยแผ่ธรรมะอย่างลุ่มลึกต่อไป

เอกสารอ้างอิง

- คณะกรรมการจัดทำแผนพัฒนาจิต สภาสังฆมณฑลแห่งประเทศไทย. (2528). *มิติใหม่ของการพัฒนาจิต*. กรุงเทพฯ: ประทีปวิทย์.
- ปราณี ศิริจันทพันธ์. (2523). *สัมพันธภาพระหว่างพุทธศาสนากับสังคมไทยในภาคตะวันออกเฉียงเหนือภายหลังสงครามโลกครั้งที่ 2* (รายงานผลการวิจัย). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- ปนัดดา นพพานวัน. (2533). *การศึกษากระบวนการสื่อสารเพื่อเผยแผ่ธรรมะของสถาบันสงฆ์ไทย*. (วิทยานิพนธ์ปริญญาวิทยาศาสตรบัณฑิต, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย).
- พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต). (2542). *พุทธวิธีในการสอน*. นครปฐม: เบิกมาน.
- พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต). (2547). *พุทธวิธีในการสอน*. กรุงเทพฯ: ธรรมสภาและสถาบันบันลือธรรม.
- พระมหาบุญเลิศ ธรรมทสสี. (2543). *ศึกษาวิธีการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระราชาวิฑายาคม (หลวงพ่อกุณ ปริสุทโธ)*. (วิทยานิพนธ์ปริญญาวิทยาศาสตรบัณฑิต, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย).
- พระวุฒิกรณ์ วุฑฒิกโร. (2543). *ศึกษาเทคนิคและวิธีการเผยแผ่พุทธธรรมของพระราชาวรมณี (ประยูร ธรรมจิตโต)*. (วิทยานิพนธ์ปริญญาวิทยาศาสตรบัณฑิต, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย).
- พระมหาอรุณ จิตตคุตโต. (2544). *ศึกษากระบวนการสื่อสารเพื่อเผยแผ่พุทธธรรมของสวนโมกขพลาราม*. (วิทยานิพนธ์ปริญญาวิทยาศาสตรบัณฑิต, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย).
- พระมหาศรีบุญ ญาณธโร. (2546). *การศึกษาหลักการและวิธีการในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสุธรรมยานเถระ (ครูบาอินทจักรรักษา)*. (วิทยานิพนธ์ปริญญาวิทยาศาสตรบัณฑิต, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย).
- พระมหาธรรมรัต อริยธโม และคณะ. (2559). *ปัจจัยที่มีผลต่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการในจังหวัดนครศรีธรรมราช* (รายงานผลการวิจัย). พระนครศรีอยุธยา: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- สุธี พลพงษ์ และคณะ. (2550). *สื่อและเทคโนโลยี*. กรุงเทพฯ: คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- แสง จันทร์งาม. (2511). *พุทธศาสนากับสังคมไทย*. กรุงเทพฯ: มหามกุฏราชวิทยาลัย.
- เสฐียรพงษ์ วรรณปก. (2540). *พุทธวิธีสอนจากพระไตรปิฎก*. กรุงเทพฯ: เพชรรุ่งการพิมพ์.
- สิทธิ์ บุตรอินทร์. (2533). *พระพุทธศาสนา*. กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช.

